

Դ Ի Տ Ա Կ

Բ Ի Ի Չ Ա Ն Դ Ե Ա Ն

Դ Ի Ն Դ Ի Ո Յ

Ը Ն Կ Ե Ր Ո Ւ Թ Ե Ա Ն Ա Ր Հ Ա Ր Ո Ւ Ն Ե Ա Յ

1816.

21. 23. 25. 27. 29. 31. ՅՈՒԼԻՍ:

ՄՈՍԿՈՎԱՍՏԱՆ

Փետրուարի 10 Յոսիսի:

Լ զբաժանող Մոսկովին կայսրը մէկ մեծ քարաշէն պալատով չորս խաթով՝ ընծայեց բազմաթիւ ինքնաշէն տնակներով Մոսկովի ընկերութեան ասիկայ ամառական կայսերական պարտեղին մօտիկ է, ու քաղքին մէջ էն դուարձալի ու սրտաբաց դիրքը ունի: Ասկից զատ ընծայեց նաև առ վերջերը 15,000 ռուպլի ալ:

Լէհաստանի մէջ եղած Մոսկովի բանակին պատերազմի մեծ պաշտօնատերը կրգրէ, թէ Լէհի դորաց բոլոր բանակը իրեն չորս օրվան վաշտքը Եօլէֆէն ընծայեց թագաւորութեան որով շնեն մէկ յաղթական կամար մը Վարսավիա մայրաքաղաքին մէջ ի յիշատակ Աղեքսանդր կայսեր մօնալուն: (Օր. Բաւարիայ:)

25 ին:

Մոսկովի տերութեան մէջ եղած վաշտաւաղանութեանը կարգադրութիւններուն կէտի արդեւիցեալ որ կարող չլըլայ հիւ մէկը օտար երկիրներէ խօթել Մոսկովի տերութեան մէջ 12 տարի առ հետեւալ ապրանքները: Ամէն տեսակ շինուածք ոսկիէ, արծաթէ, ու

պղինձէ. թթանէ տիպա՝ բանված ոսկիով կի՛ արծաթով. ներկ՝ հիւ մէկ տեսակով. ձերմակեղէն կտաւ. ռախի կի՛ ուրիշ անոյշ ըմպելիքներ. ժայտեղէն. երկաթեղէն ու կապարեղէն. հայլի, ապակի ու ամմէն տեսակ ձամեղէն. ոսկիէ, արծաթէ կի՛ ոսկեզօծած թախրմներ՝ խոհակերտոցի ու սեղաններու. գիրք ու թուղթ նամակ գրելու. հիւ մէկ տեսակ զգեստեղէն կտրած ու կարած. իփեկեղէն. թիւֆէնի պարութ. տօշեկի թախրմ. կոշակ. ամմէն տեսակ խայթան. թիւթիւն չալուխի. ամմէն տեսակ կնկան վերաբերեալ զարդարանքներ. քաջախ՝ ի բաց առեալ դիմիէ շինուածք. շէքերլամի թէ երած թէ չեբած. չայ. չիքօլաթ. հօպիւր շիւմեղէն՝ ի բաց առեալ մէկ քանի տեսակը. շախմատ. առապա՝ ի բաց առեալ ձամբողներունը. ռում: (Թիւրքի. Ամպուրի:)

ԼԵՀԱՍՏԱՆ

Սահմանադրութիւններէն. 29 Յոսիսի:

Յունիսի 14ին Վարսավիայի մէջ գոցվեցաւ բոլոր միջնորդող անհամար բազմութեամբ ժողովներու. ասոնք շատ նմանութեան ունէին Ասիայի ու Ափրիկէի մարախներուն, բայց անոնցմէ քառակարգէին, զէրէ մ անոնք թէ

որ

որ ինչնին մէկ դեղիմը վրայնէ՝ մէկ օրվան մէջ բոլոր ցորենը ու ուրիշ բաները կուտեն կըքաւցընեն մինչև վերջը, ու երբոր կելան կերթաննէ՝ երկիրը այնպէս ասթականած է որ կարծես թշնամիի մեծ բանակը եկեր անցեր է անկից ոտքի տակ կոխելով բոլորը : (Թշնակց. Ագառակի) :

ՇԱԿԵՏ

Միօջոյճ . 25 Յոսէիս :

Լշէքսանդր : Մոսկովին կայսրը խրկեց Շախի թագաւորական իշխանին 200 արծաթէ խաչ՝ որ է սք Գեորգայ բոված պատուոյ նշանը, ով զի բաժնէ ան Շախի զինւորներուն՝ որ մեծ քաջութիւններ ցըցուցին աս վերջի պատերազմներու մէջ : Շախի թագաւորն ալ առաջուց խրկեր էր փէկթու պուռկ 200 միտալ պատուոյ նշանի՝ որոնք զի բաժնելի Մոսկովի զինւորներուն՝ որ իրենց քաջութիւն յաղթեցին թշնամիներուն : (կալ. Գառնիֆօնի) :

Կօրնիսյոռու . 25 Յոսէիս :

Խելմը ատեն կար՝ որ մեծ հակառակութիւնէն Չինու մաշինները ինկիլիզներուն հետ, բայց հիմայ հաշտեցան շատ բանի զի ջանելով Չինու մաշինները, վն զի մեծ կարօտութիւն ունէին ինկիլիզներուն պաշտպանելու համար իրենց ծովեզերքները դողդ ու խորսանտի նաւերէն՝ որ շատ քնաս կը հասցընէին կոր Չինու մաշիններուն : Աս դողդերը այնչափ համարձակուի առեր էին, որ մէկ անգամը կուղէին առնուլ պատերազմով Մաքաօ ծովեզերեայ մեծ քաղաքը . ասոնք միաբանած են Չինու մաշին եղած ապրտամներուն հետ, ու իրենց ապրուստը կը հանեն ան դաւառներէն . ու իրենց բնակութիւն տեղը է Գուրիս լաված կղզիներուն մէջ :

Չինու մաշիններուն ծովային ուժը խիստ շատ տկար ըլլալով չեն կրնար դէմ դնել ասոնց կամ բոլորովին ջնջել, անոր համար մէկ քանի ինկիլիզի պատերազմական նաւեր որ կը պտըտին ան ջուրերուն մէջընէ, կը պատերազմին երբեմն երբեմն ասոնց հետ : Աս դողդերուն միաբանուիլ օրէ օր կը շատցընեն կոր իրենց պատերազմական նաւերը, և այնչափ առաջ կերթանկոր նաւուղութիւն արհեստին մէջ՝ որ քիչ ատենէն կը գնան տիրապետել բոլոր ան ծովերուն : Ասոնք վաճառականութիւն կընեն ամեն ազգերու հետ, ու Չինու մաշինի ապրանքները աճան կը ծախեն քան զինկիլիզները : (կալ. Պիտիկի) :

ՏԱՆԻՄԱՐԻԱ

Քօթէնայի . 20 Յոսէիս :

Շախի թագաւորը տարին եկամուտը կապեց 500 սիլու թժշկական քնկիլիզներ՝ որ որչափ գիրք հարկաւոր ըլլայնէ աս գիտութիւնը ծաղկեցընելու համար դնեն, նաև թժշկական օրագրութիւնը ալ :

Քօթէնայի թագաւորական հնութեց թանգարանը նոր հարստութիւն ունեցաւ իրեք կտոր անուանի ձեռակերտով՝ որ հիմայ բերել տրվին Վիեննայէն, որ է երկու պղինձէ շինած կէս արձաններ . ասոնցմէ մէկը է Փէտէրիկոսի երկրորդին, մէկանալ Անա Սօֆիա թագուհին . երկուսն է մէկ սքանչելի բանուածքմը միափոխներով : (Թշն. Ան)

ԻՆԿԻԼԹԵՌԱ

Լօյսա . 2 Յոսէիս :

Փարեղէ եկած մասնաւորաց թու զթերը կը պատմեն թէ հոնտեղ ամենքը իրեն հաստատ կըլսօսինկոր թէ մէկ դաշնադրութիւնը եղեր է Սպանիայի ու Փոթութեքշի թագաւորութիւններուն մէջ . Փոթութեքշի թագաւորը առաջարկերէ տալու Սպանիայի Փոթութեքշի Եւրոպայի մէջ եղած թագաւորութիւնը, ու անոր տեղը առնու Սպանեօյէն հարաւային Ամբիգայի մէջ խելմը դաւառներ . աս դաշնադրութիւն թէ օր յաջողելու ըլլայնէ, շատ օգտակար է երկու թագաւորութեց ալ, ինչ ու որ Փոթութեքշին թագաւորը շուտովմը տակը կառնու Պուէնսու Արեւսը հանդերձ ուրիշ Ամբիգայի դաւառներով ու ասով կըլլայ մէկ մեծ տէրութիւնը նոր աշխարհքի մէջ . իսկ Սպանեօյնալ մեծ խորձէ կըլսայի՝ որ կնէկոր հիմայ բոլոր ան ապստամբ դաւառները իրեն տակը նորէն նուաճելու, բայց ինչպէս որ կերևնայնէ շատ դժուարութիւն պիտոր ցըցնէ աս բանիս Փոթութեքշի ազգը : Սպանիայի ծովային զօրութիւն Ամբիգայի ծովուն մէջ շատ տկար է ներկայանալ, ու ծովու խորսանտներէն չի կրնարկոր պաշտպանել իրեն նաւերը . ինչնոր խապար առին Քօթօնեայ նէ, մէկ խորսանտի նաւ մը Պուէնսու Արեւսի ապստամբներէն խելմը Սպանեօյի նաւեր բռներ է : (Տաքէր. Գալա) :

Սք Տեղինէի կղզիէն եկած մէկ թուղմը կըլսատմէ թէ Լօնկլօտը ուրտեղ կըքնակի Նափօլէօն Պօնափաութիւն, է խիստ աղւոր դաշտմը կղզիին մէջ, ուրտեղ կըքնայ մարդ զբօսանք երթալ առապայով : Երջանակը որուն մէջ Նափօլէօնը կըքնայ շրջիլ զբօսանքի համար ձիով կի՛ առապայովնէ, է չորս ինկիլիզի մղոն :

Ան խաղաղը որ հաներ են թէ Պօնա-
փառթէն նախաճաշիկի ատեն երկու
պուծիկեա Պօռոտի գինի ու մեկմալ Բօռ-
թերի՝ բոլորովին սուտ է, ինչու որ ինքը բո-
լոր օրվան մէջ մէկ պուծիկեա գինի չիխակր-
Աս վերջերը նորէն միջնիւղ ելան Լօնտ-
ոայի մէջ 7 վաճառական, և ասոր պատճա-
ռը է, վասն զի չիգիտանալով ստորագրեցին
սուտ քամպիաներու:

Պրիւթօլ ու Ալիւսհիբէի մէջ մեծ խառ-
վութիւն ելաւ. 3000 հոգի միաբանած քաղ-
դուբուրդը ըրին իրեք նորագիւտ մեքենայ-
ներ:

Սուվարով Մոսկովի Ամերիգայի վաճա-
ռական ընկերութիւն նաւերուն մէկը գրտաւ
մէկ նոր կղզիներ խաղաղական ըսված ծովին
մէջ՝ հարաւային լայնուէ 13 երջ. աստիճանի
տակ, ու 10 մանրամասին, և 163 արևմտեան
երկայնութիւն տակ ու 29 մանրամասին: Աս
կղզիին մէջ ամենեւին բնակիչ չիկայ եղեր ու
չորս կողմը ժայռերով պատած: Լաճարօֆ
նաւագետը կոչեց. ան կղզիին անունը Սու-
վարով, վիճի իր նաւուն անուննալ կրավէր
Սուվարով: (Թիւթաշոյրի Ապրիլի):

Կարեցին երկու կրտոր էն մեծ կայմէն
յալնաւի ըսված նաւուն՝ որուն մէջ մեռաւ
երևելի Նէլսոնը փառաւոր իշխառակով շի-
նելու համար երկու փառաւոր պուռնութիւն
խութի, ընծայ տալու հիմ մէկը Քօպուռկի
իշխանին, մէկաւնալ Քլօշէսթէն դուքսին:
(Կալ. ֆիէմբէի):

Ինկիլիզի վաճառականութիւնը Ափրիկէի
հետ հիմայ ալ աւելի է քան թէ առաջ՝ եր-
բոր դեռ կար գերի գնելու վաճառականու-
թիւն. առաջ տարվան մէջ 455,000 ուէալի
ապրանք կրտարէր բոլոր Ափրիկէէ, իսկ
1808ին՝ որ էր առջի տարին՝ վերջանալուն
գերեաց վաճառականութիւնը, տարվեցաւ
Ափրիկէ 2,432,989 ուէալի ապրանք. 1810ին
3,481,250 ուէալի ապրանք: Իսկ ան ապ-
րանքները որ գերեաց վաճառականութիւնը ըլ-
լալու ատեն ինկիլիզները Ափրիկէ կրտանէին
նէ՝ էր 325,000 ուէալ արժողէքի ապրանք.
իսկ 1808ին տարվեցաւ 3,331,051 ուէալ ար-
ժողէքի ապրանք. 1810ին 4,310,321 ուէալ
արժողէքի ապրանք: Աս քիչ ատենվան մէջ
եղած տարբերութիւն յայտնի կըցցնէ, թէ
քանի ան անգուծ վաճառականութիւնը դադ-
րեցանէ ինկիլիզներուն հետ, սկսան բազ-
մանալ ժողովուրդները և հետեւաբար ալ
արհեստից ծարարութիւն, մանաւանդ ծովե-
ղերի մօտիկ եղած քաղաքները որ մէկ ա-
տենմը գրեթէ մարդ չէր մնացեր: (Կալ. Ինի):

Իռլանտայի կաղէթաները կրպատմէն թէ
չանցնիր մէկ շաբաթմը որ չեւայ անկից նա-

ւեր լցուն մարդիկներով՝ որ կերթան բնա-
կելու ուրիշ տէրութե մէջ: Տօւպլինէն ինչ-
պէս որ կըգրեմնէ, 1600 հոգի պատրաստ
վերեն ճամբայ ելալու գեպ ՚ի Ամերիգայ:

Ինկիլթեռայի մէջ մէկ ընկերութիւնը ելաւ
ժողվելու կամաւոր ընծայները՝ որ կուտան
շինելու ու նորոգելու համար Քօթէն հայկի
մէջ եղած սի Պետրոսի ժամը, դպրատուն
ները, ու բնակարանները անտեղի եկեղեցա-
կանայ: Լօռտ Բամպիէ որ թօփօտեր էր ան
քաղաքը՝ առաջինը ինքը եղաւ ստորագրելու
աս ժողովքին տալով 20 ոսկի: Աս շէնքե-
րը նորոգելու համար էն քիչ պէտք է դեռ
6000 ոսկի, բայ ՚ի 4500 ոսկիէն՝ որ ժողվե-
լած է Քօթէն հայկին մէջ՝ աս դիտաւորու-
թիւն համար: (Թիւթաշոյրի Ապրիլի):

Դուսթ մեռած Զէնէալը որ էր նաւ
Ապրանթի դուքս, ունէր մէկ գրքատուն
մը՝ որ մէկաթը հանելով ծախեցին. ցանցա-
ռագիւտ ու ազնիւ դիրքերուն մէջը կար մէկ
անձաշունչմը որ աս Զէնէալը աւեր էր
Լիզպօնայէն, ու աս անձաշունչին վրայ այն-
չափ մեծ համարում ունէր Փօռթուքէշի տէ-
րութիւնը, որ խոստացաւ տալու 50,000 ղիշ
նորէն ձեռք ձգելու համար: Աս առաջար-
կութիւնը պատասխան տրվաւ Դքսուհին թէ
չեմ կրնար զիս զրկել իմ երկանս ձգած յի-
շատակէն մինչև որ չիվճարէք ինծի 150,000
ղիշ: (Կալ. Բաւնի):

Ամենայն փութով կրտայվելոր ինկիլթե-
ռա նոր ստակը. վերջի իրեք օրվան մէջ
դուրս ելաւ Լօնտոնայի թարափխանայէն
300,000 նոր տպած ստակ 12 շէնի (մէկ շէն
նը ղիշէն մեծ է.) 20 շէննոց. տպվի պի-
տոր 40 շէննոցալ: (Տարեգր. Բաղաշախան):

ՆԵՄՑԻՍՏԱՆ

Փառնիքօսի. 2 Յուլի:

Ի՞նչ կաղէթանմը մէջ կրպատմէ թէ Ճիւ-
ղէփիէ Պօնափառթէն, ու Շլիտի թագաւորութիւն
յաջորդ իշխանին կընկտիկները՝ որ
մինչև հիմայ կըկենային Փարեզին մէջընէ,
տէրութիւն հրաման եկաւ ասոնց՝ որ անկից
ելան երթան ուրիշ տեղ, վն զի ան նոր թա-
ղաւորական դրրած օրէնքը պիտոր պահվի
միշտ՝ որ որոշվեցաւ թէ կարող չըլլայ հիւ
մէկը Պօնափառթէն ազգատոհմէնէն մնալ
բոլոր Փառնայի մէջ: (Կալ. Բաւնի):

Պարոն Բիւլիէ մշտնջենաւոր բար-
տուղարը Փառնայի համալսարանին, վեր-
ջի նիստերուն խօսեցաւ այսպիս. « Ծովուն
անդիի երեսէն եկաւ մեր նաւահանգիստը
մէկ նաւմը, առանց թիւերու, ու առանց մա-
րինարի. բոլոր նաւին մէջ եղողները էին եր-
կու հոգի միայն, ասոնցմէ մէկը կրակ-կրվա-
ռէր

ուէր շոգի հանող խալկինին տակը, մէկալնալ ղեկը կրկառաւարէր • ասիկայ կարծես թէ իբրեւ մէկ կենդանիմը կըշարժէր ջուրին վրայ իրեն բնական ուժովը, ինչպէս որ ծովային թուռումը կըթռչի ակիւններուն վրայէն: Աս ղիւտին պատճառով որչափ նոր ու հարկաւոր բաներ պիտոր կատարելագործվի • աս կից ետեւ որչափ պակտ պիտոր հարկաւորութի մարդիկներու ու ձիերու նաւարկութե համար • թէ որ նայինք աւելի բարակ աչքովմը նէ, ասկից ետեւ որչափ նոր նոր փոփոխութիւններ ըլլայ պիտոր ծովային պատեւրադի կարգերուն մէջ են են • Իրաւ որ թէ աղէկ մտածելու ըլլանք, ըլլայ պիտոր մէկ օրմը որ աս ղիւտին պատճառով բոլոր հիմակվան աշխարհքէս կարգերը ուրիշ կերպ փոխվի: (Թշխնչոյն Ապոստոլն):

Բաւալչապ • 2 Յոլիսի:

Հաստատ կըխօսվիկոր բոլոր Գերմանիայի մէջ, թէ պիտոր հաստատեն մէկ շոգիաշարժ նաւմը որ միշտ կանոնաւորեալ ճամբորդութի ընէ Լոնտայէ Փառնքֆօլթ ու անկից Լոնտա, ու աս ճամբորդութե համար բաւական է 5 կմ էն շատ 6 օր • աս ալ կըխօսվի կոր թէ Փառնքֆօլթի մէջ նստի պիտոր մէկ ինկիլիզի քօնսօլօղմը:

Ինկիլիզի նաւմը պարիւն 2 չին ճամբայ ելաւ Սք Հեղինէի կղզիէն ու հասաւ Փօլթըմօութհ Մայիսի 15 ին: Պօնափառութեն աս նաւուն հետ խելմը թուղթեր խրկեր էր ինկիլիզի կառավարօղ իշխանին որուն մէջ շատ սաստիկ տրտունջներ կըգրէ իրեն պահպանութե համար եղած կարգադրութիւններուն վրայ • կըսեն թէ ուրիշ բաներէն զատ գրեր է նաւ այսպէս • „ Իրաւ է որ առողջութե հանէ շապ աղէն էմ, քայց շապ արժող էմ իմ վիշապէն վրայ ”: (Կալ • Աստ • Կալ • Միւսի):

ԱՒՍՊՐԻԱ

Վիէնն • 12 Յոլիսի:

Իշխմի կաղէթան կըպատմէ թէ անցած ամսուն վերջերրը տեսնովեցաւ յանկարծակի Էբէրիէի շրջանակները մէկ զարհուրելի խուճմը մարդիկներու որ իրենց թուցելու

տեսնը խելմը ատեն ծածկըվեցաւ արեգակին սկաւառակը ինչպիս որ կըգոցվի երբեմն մեծ ու թանձր ամպովմը: (Դի • Կ • Աստ):

ՄԵՏԵՈՐԱԿԱՆՔ

Թոմսի • 16 Յոլիսի:

Քարինսն քաղաքը տեսաւ մէկ երեւոյթմը սարսափելի որ աս քաղաքներուն մէջ գրեթէ հիշ էր պատահած • մէկ մեծ խորթում մը եկաւ ինչաւ քաղքէն քիչմը հեռու սովորական ձևով թէրս կոնոնի, ու մէկ ծայրը կըպած էր ամպերուն հետ • աս մեծ ու սև խորթումը սաստիկ փոթորիկով աղիս անգին երթալու ատեն փլցուց հիմնովին մէկ մեծ պատմը, վեր վերցուց տանիքը մէկ տանմը ու աւերակները խելմը տեղ տանելով ձգեց մէկ դեղիմը վրայ ուրտեղ ամիսներ սարսափած փախեր պահպտեր էին • խորթումին մէջէն կըլսվեր միակերպ մէկ հեռուանց որոտալու ձայնմը • աս մեծէորային պատճառաւ մէկ քանի հոգիմը ծանր վերաւորվեցաւ • աս օգերեւոյթը քիչ ատեն տեւցէր ինքած տեղը, թէ որ երկայն մնալու ըլլարնէ տահա շատ մեծ ուրիշ փեսաներ հասցընէր պիտոր: (Կալ • Փիէմիսի):

ԲԺՇԿԱԿԱՆՔ

Բժշկական կաղէթային մէջ կըգրէ մէկ քաշի փորձըված դեղեր երածի համար, ու կըսէ թէ երկու կերպ երվածք կըլլայ • մէկմը երբոր մարմնոյն կաշին կերի՝ առանց աւերելու ջիւերուն ձգուածքը, ինչպիս որ կըլլայ սաստիկ տաքութե եփած ջուրին, եղին, կմ ուրիշ տաք նիւթէ որ կրակ դարձած ջրայ, անատներ պէտք է թրջել նոյն երած տեղը եւէրէ ըսված քիմիական շոգիով, և մէկ քաշի վայրկեանի մէջ բոլոր տաքութե կըբաշէ կառնու: Երկրորդ երբոր կերի՝ աւրըվելով կաշին ջիւերուն ձգուածքը ինչպէս կըլլայ կրակ դարձած նիւթով, անատներ պէտք է քիւրէճը մարել պարզ ջրով ու վերջը դէթին եղով խառնել ու քսել երած մարմնոյն վր:

Աս դործքս՝ որ է պատմութի հիմակվան ատենիս, տասնըհինի օրը մէյմը կըտպրի •

ԻՎԷՆԵՏԻԿ ԻՎԱՆՍ ՍՐԲՈՅՆ ՂԱԶԱՐՈՒ:

Ով որ կուզէ առնել, Ստանպոլ Չուխաճի խանին քովը Պչախաճի խանութ կայ գլիք ծախող: Հոն իր անունը գրել տայ վճարելով մէկ անգամ քառասուն ղրշ բոլոր տարվան համար: Ամիսն մէկ բօստա դալուն տասնըհինի օր անգամ մը ան խանութ խրկէ իր մարդը, առանց բան մը վճարելու կառնէ: